

Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel'in IMF ile yapılan stand-by anlaşması çerçevesinde; Türk bankacılık sektörünü 1999 yılı ve 2000 yılına dönük değerlendirmesi

Uluslararası Para Fonu ile 1999 yıl sonunda; enflasyonla mücadele, para ve döviz kuru politikaları ile maliye politikası stratejileri ve yapısal reformların gerçekleştirilmesi gibi hedefleri içeren bir Stand-By anlaşması yapılmıştır. Söz konusu anlaşmanın temel hedefini oluşturan enflasyonla mücadele programı üç temel unsurdan oluşmaktadır.

- Programın başlangıcında kamu sektörü temel fazlasının mümkün olduğunca yüksek tutulması (up-front fiscal adjustment),
- Yapısal reformlar (structural reforms) ve
- Tutarlı gelir politikaları ile desteklenmiş sıkı döviz kuru taahhütleri (a firm exchange rate commitment).

Enflasyonla mücadele programı 3 temel alandaki yapısal reformlarla desteklenmiştir. Bu reformlar **bankacılık sektörü, sosyal güvenlik ve uluslararası tahkim** alanlarındadır. Son dönemlerde uygulamaya konulan yapısal reformlar, Türkiye'nin uzun süredir devam eden sorunlarının çözümüne yönelik kararlılığının birer yansımasıdır. Kronik yüksek enflasyonun, ekonominin sürdürülebilir bir büyüme hızına erişmesini ve global dünya ekonomisi ile bütünleşmesini engelleyen en temel sorun olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Bankacılık sistemlerinin daha etkin gözetim ve denetimi günümüz uluslararası bankacılık düzenlemeleri arasında ön plana çıkmış bulunmaktadır. Bu bağlamda, ülkemiz bugün bankacılık sektörünün mali yapısını güçlendirecek, sistemin gözetim ve denetiminin daha etkin bir şekilde yapılmasını sağlayacak diğer önlemleri alma konusunda daha istekli davranmaktadır.

Bankaların mali yapılarının ve bankacılık sisteminin gözetim ve denetiminin güçlendirilmesi konusunda en radikal değişim **yeni Bankalar Kanunu**'dur. Avrupa Birlięi direktifleri ile diğer genel kabul görmüş uluslararası uygulamalar da dikkate alınarak hazırlanan **yeni Bankalar Kanunu** ile mali sistemin güven ve istikrarını sağlama temel amacına yönelik olarak ülkemizdeki banka denetim ve gözetiminin etkinliğini artırma yanında bu alandaki uluslararası standartlarla uyum da sağlanmış olup, bu süreç devam etmektedir. 4491 sayılı yasa ile değişik 4389 sayılı yeni Bankalar Kanunu'nun beraberinde getirdiği ana değişiklikler arasında;

(i) idari ve mali açıdan tamamen bağımsız bir denetim ve gözetim otoritesi olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun kurulması,

(ii) banka denetim ve gözetim yetkilerinin **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**'na (BDDK) devredilmesi,

(iii) banka kuruluş aşamasında aranılan şartların ağırlaştırılması,

(iv) bankaların uygun bir iç denetim ile risk kontrol ve yönetim sistemine sahip olmaları şartı,

(v) büyük kredi tanımı ve kredi limitleri,

(vi) mali bünyesi zayıflayan bankalara ilişkin olarak alınacak tedbirlerin daha detaylı ve kapsamlı olarak düzenlenmesi,

(vii) banka ortakları ve yöneticilerinin şahsi sorumluluklarının artırılması

yer almaktadır.

Bankacılık sisteminin etkinliğinin artırılmasına yönelik diğer tamamlayıcı nitelikteki bankacılık düzenlemelerinin başlıcaları;

(i) maksimum %20 olarak belirlenen **Yabancı Para Net Genel Pozisyon** oranının 2000 yılı Haziran ayından itibaren **konsolide bazda** hesaplanacak olması;

(ii) Avrupa Birliđi direktifleri ve diğer uluslararası standartlar dikkate alınarak hazırlanan **yeni kredi karşılıkları düzenlemesi** ile kredi alacaklarının 2000 yılı Ocak ayından itibaren 5 grup altında sınıflanacak olması ve

(iii) 2000 yılı Haziran ayından itibaren sermaye yeterliliği rasyosunun **konsolide bazda** hesaplanacak olması yer almaktadır.

Tüm bu tedbirler ve düzenlemeler kamu oyunun bankacılık sistemine olan güvenini artıracak, bankacılık sisteminin etkin çalışmasını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasında önemli rol oynayacaktır. Diğer yandan, kamu bankalarının bankacılık sisteminde yarattığı olumsuzlukları giderici önlemlerin alınması ve nihai olarak özelleştirilerek serbest piyasa koşulları çerçevesinde faaliyet gösterecek kurumlar haline dönüştürülmesi de yakın gelecekte gerçekleştirilecektir.

Kamu mali kesimindeki yapısal reformların uygulanmasına bağlı olarak kamu borçlanma gereksiniminin azalması ve programın kararlı bir şekilde uygulanması ile de enflasyon oranında sağlanacak azalma yanında büyüme hızında sürdürülebilir bir artış sağlanması beklenmektedir. Bankacılık sisteminde gerçekleştirilen **yapısal reformlar** gelecek dönemlerde bankacılık sektörü açısından daha olumlu bir çalışma ortamı yaratacaktır. Bu anlamda bankaların aktif ve pasif yapılarının, kullanılan finansal araçların ve bankacılık hizmetlerinin çeşitliliğini arttıracak şekilde değişmesi beklenmektedir. Bu gelişimler paralelinde bankalar mali kaynaklarını artan şekilde reel ekonomiye aktarılabilir ve bireysel bankacılık alanında kullanılabilirlerdir. Ayrıca, gelecek dönemlerde sağlanacak makro ekonomik istikrar ortamında, bankalar risk yönetimi stratejilerini enflasyonla mücadele programına uygun bir şekilde yeniden değerlendirmek durumunda kalacaklardır.

Uluslararası bankacılık sistemlerinde başta risk yönetimi olmak üzere önemli değişikliklerin yaşandığı günümüzde, bankacılık global düzeyde ele alınmaktadır. Bankacılık sistemlerinin değerlendirilmesinde, sistemlerin büyüklüğü veya küçüklüğünden daha ziyade, küreselleşme seviyeleri ve uluslararası genel kabul görmüş ilke ve standartlara uyumlarına dikkat edilmektedir. Uluslararası piyasalarla küreselleşme süreci hızlı bir şekilde devam eden ülkemiz bankacılık sisteminde de, artan rekabet ve daralan kar marjları ile birlikte bankalarımızın gelir-gider kompozisyonunda, bankacılık dışındaki işlemlerden sağladığı diğer faaliyet gelirlerini arttırıcı ve faaliyet giderlerini ise azaltıcı yönde değişmesi ve dünya genelinde olduğu gibi hızlı değişen bankacılık teknikleri ve uygulamaları paralelinde iç kontrol sistemleri başta olmak üzere risk yönetimi tekniklerinin ve analizinin öneminin daha da artacağı beklenmektedir.

Bankacılık sistemlerinde karşılaşılan risklerin izlenmesine, ölçülmesine ve sistemin bu riskler karşısındaki durumunun değerlendirilmesine imkan sağlayan, bağımsız bir denetim sisteminin kurulması çağımızın en temel gereksinimlerinden biri haline gelmiştir. 2000 yılı içerisinde Türk bankacılık sisteminin düzenlenmesi ile gözetim ve denetimi hususlarında piyasa disiplininin artırılmasına yönelik olarak alınacak önlemler arasında *piyasa riskini de içeren sermaye yeterliliği; ihtiyati raporlama ve mali bilgilerin açıklanmasına yönelik muhasebe standartları; içsel risk yönetimi uygulamalarına* ilişkin uluslararası standartlara uygun düzenlemelerin geliştirilmesi ve yürürlüğe girmesi yer almaktadır.

Türk bankacılık sektörünün **güçlü yönlerinden** bahsederken, **Türkiye'nin bankacılık alanındaki uluslararası düzenlemelere uyumdaki başarısı ve buna yönelik çabalarını devam ettirmesinin belirtilmesi gereken bir husus olduğu kaanatindeyim.** Türkiye benzeri gelişmekte olan ülkeler ile karşılaştırıldığında, Türk kamu otoritelerinin ve bankacılık sisteminin, uluslararası mali sistemlerdeki gelişmeleri çok yakından izlediğini ve bu çerçevede gerekli düzenlemelerin yapılmasında her zaman için oldukça duyarlı

olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bankaların öncü role sahip olduğu ve uluslararası bankacılık işlemlerini de içeren bir finansal ortamda, bankacılık sisteminin güçlülüğünün önemini iyi bir şekilde algılayan Türkiye, **AB direktifleri ve BIS prensiplerini** dikkate alarak banka gözetim sisteminin gerek kalitesini, gerekse etkinliğini artırıcı önlemleri almaya devam etmektedir. Türk bankacılık sisteminin uluslararası bankacılık uygulamalarına ve düzenlemelerine uyum sağlamadaki başarısı ve mali sistemin etkin gözetim ve denetimi uluslararası platformda diğer gelişmekte olan piyasalara kıyasla ülkemizin konumunu güçlendirecektir.

Türk bankacılığının en önemli artılarından birisi globalleşme sürecinde kaydettiği aşamalarıdır. Ekonominin dışa açılması ve küreselleşme çalışmalarına paralel olarak, Türk bankaları **yurtdışı örgütlenmelerinde ve yatırımlarında** önemli bir aşama kaydetmiş, yurtdışında açtıkları şubeler yanında mali iştirakler edinmek ve yabancılarla iş ortaklıkları kurmak suretiyle uluslararası piyasalardaki pazar paylarını artırma yönünde önemli adımlar atmıştır. 1999 yıl sonu itibariyle, Türk bankalarının 9 farklı ülkede faaliyet gösteren 41 yurtdışı şubesi, 10 farklı ülkede 61 yurtdışı temsilciliği ve 23 ülkede kurulu 69 mali iştiraki bulunmaktadır.

Coğrafi konumunu da lehine kullanan Türk bankacılık sektörü, özellikle Asya ve Avrupa'da yer alan gelişmekte olan ülkelere örnek teşkil ederek, tecrübelerini onlarla paylaşmakta ve bu ülkelere her türlü bankacılık alanında **önderlik** yapabilecek kapasiteye sahip bulunmaktadır.

Türk bankacılık sektörü insan kaynakları ve teknolojik altyapı açısından önemli bir noktaya ulaşmıştır. Uluslararası finans sistemine entegrasyon sürecinde yetişmiş ve uzmanlaşmış insan gücüne duyulan ihtiyacın bilincinde olan Türk bankaları **insan kaynakları** politikalarında oldukça seçici bir hale gelmiş ve iyi yetişmiş ve nitelikli personel sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Otomasyona dayalı daha dinamik bir kurumsal yapının sağlanması gereğini duyan Türk bankaları, son 10 yıllık dönemde yabancı ülkelerdeki pek

çok banka gibi *elektronik bankacılığa* yönelerek, müşterilerine daha hızlı ve etkin bankacılık hizmeti sunma yönünde önemli atılımlar yapmışlardır. Sektörde son 10 yıllık dönemde, Otomatik Para Çekme Makinası (ATM) sayısı 8.627'ye ulaşmıştır. Hizmet kalitesini ve ürün çeşitliliğini artırmaya yönelik Türk bankacılık sektörünün uluslararası *ödeme sistemleri* ve *enformasyon teknolojilerini* yaygın bir şekilde kullanması, bankalarımızın *interaktif bankacılık hizmetleri* sunması, yurtiçi bankacılık işlemleri için *Elektronik Fon Transferi (EFT)* sistemini ve yurtdışı işlemleri için ise *SWIFT* sistemini uzunca süredir kullanıyor olması, uluslararası alanda rekabet içerisinde olan bankalarımız açısından önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Uluslararası bankacılık sisteminde gelişmişliğin önemli birer göstergesi olan bu hususlar sektörün rekabet gücünü artırmakta ve yurtiçi ve yurtdışı piyasaların sürekli izlenebiliyor olması bankalarımıza önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bankacılık sisteminin yeniden yapılanmasına yönelik radikal önlemler çerçevesinde, problemler bankaların sistemden ayıklanması gibi geçmiş dönemlerde var olan sorunların çözülmeye başlanması da önemli bir gelişmedir. Bu olumlu gelişmelere bakarak Türk bankacılık sisteminin gerek sundukları hizmetlerin çeşitliliği, gerekse kullandıkları teknoloji açısından dünyadaki diğer örnekleri ile rekabet edebilecek bir seviyeye geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sektörün iyi yetişmiş personel ve gelişmiş teknolojik altyapısı ile 2000'li yılların beraberinde getireceği yeniliklere uyum sağlayabilecek kapasitede olduğunu söylemek mümkündür.

Sektör açısından bu olumlu noktalara işaret etmek mümkünken, Türk bankacılık sektörünün mevcut yapısı ve yasal düzenlemeleri itibariyle bir takım **eksikliklere ve zayıf yönlere** sahip olduğu da görülmektedir.

Herşeyden önce ülkemizde uzun süre *ekonomik istikrarın sağlanamaması ve değişkenlik, piyasalarda kısa vadeli düşünme ve hareket etme* sonucunu getirerek Türk bankalarının geleceğe yönelik istikrarlı politikalar geliştirmesine engel teşkil etmiştir. Türk ekonomisinin şartları,

bankacılık sektörünün faaliyetlerini ve önceliklerini de değiştirebilmektedir. Türk bankacılığının gelişimini olumsuz şekilde etkileyen engellerin arasında; yüksek enflasyon, makroekonomik istikrarın sağlanamaması, finansal sektör derinliğinin az olması ve banka dışı mali aracılık faaliyetlerinin gelişmemiş olması ilk akla gelenleridir. Uygulamaya konulan programın başarıya ulaşmasıyla, bankacılık sektörü ve finansal sistem üzerinde bu sorunların yarattığı olumsuzlukların giderileceğini düşünmekteyim

Son yıllarda gerçekleştirilen özelleştirmelere rağmen **kamu bankalarının sistemdeki ağırlıkları** devam etmektedir. Kamu mevduat bankalarının bankacılık sektörü bilanço büyüklüğü içinde önemli bir paya sahip olmalarının ve mevcut yapıları ile sektörde faaliyet göstermelerinin, bankacılık sisteminde kaynak maliyetlerini ve rekabet şartlarını olumsuz yönde etkilemekte olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir.

Global krizler ve ulusal ekonomide yaşanan durgunluk bankacılık sistemi aktif kalitesinde kredi riskini ön plana çıkarmıştır. Güney Doğu Asya ülkeleri ile başlayan ve ülkemiz açısından etkileri daha yoğun hissedilen Rusya ile devam eden kriz özellikle bazı sektörlerde ekonomik aktivitenin de azalması sonucunu doğurmuştur. Bu durum, bankalarımızın kredi portföylerinde de iz bırakmıştır. Kredi geri ödemelerinde ortaya çıkan problemlerin yanı sıra, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilen bankalarca kullanılmış bazı kredilerin tasfiye olunacak alacaklar hesabına aktarılması sonucunda **bankacılık sektörünün tahsili gecikmiş alacakları** yükselme trendine girmiştir. Bunu da tabii karşılamak gerekir.

Bilindiği gibi, bankacılıkla ilgili uluslararası düzenlemelerin temeli risk ile özkaynak arasındaki doğrusal ilişkiye dayanmaktadır. Bu nedenle bankalarımızın faaliyetleri itibariyle üstlendikleri riskleri karşılamada daha yeterli hale gelebilmeleri ve uluslararası düzeyde rekabet edebilmeleri için de bankalarımızın özkaynaklarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Tasarruf mevduatlarının %100 güvence altında olması bankacılık sisteminin etkinliğini olumsuz etkileyen bir diğer unsur olarak karşımıza çıkmakta ve bankacılık sektöründe piyasa disiplininin sağlanmasında önemli bir engel teşkil etmektedir. Hepimizin bildiği üzere, mevduatların %100 güvence altına alınması gerek bankaların, gerekse mevduat sahiplerinin daha yüksek kazanç elde etmek amacıyla yüksek risk üstlenmelerine neden olmaktadır. Tasarruf sahipleri yüksek getiri sağlamaya çalışırken, seçmiş oldukları kurumla ilgili riskleri gözardı edebilmektedirler. Mevcut bulunan mevduat sigortası uygulamasının tüm olumsuz yönleri tarafımızca oldukça iyi bilinmesine karşılık, uluslararası finans piyasalarındaki olumsuz gelişmelerin ve bu gelişmelerin Türk mali sistemi üzerindeki kısıtlayıcı etkilerinin, %100 mevduat sigortası uygulamasını değiştirmeye yönelik gerekli adımların atılmasını geciktirdiğini de kabul etmek gerekir.

Ülkelerin kriz veya kriz beklentilerinin olduğu dönemlerde, Endonezya, Japonya, Tayland, Meksika, Kolombiya ve Ekvator örneklerinde görüldüğü gibi **gecici bir süre %100 garanti uygulamasını (temporary full coverage)** sıkça kullandıkları görülmektedir. Bu ülkelerin büyük çoğunluğu bankacılık sisteminin istikrarı sağlandıktan sonra tekrar sınırlı mevduat sigortası uygulamasına geçilmesi niyetiyle kriz dönemlerinde %100 garanti uygulamasını tercih etmişlerdir. Endonezya, Japonya ve Tayland Asya krizinin sona ermesinin ardından %100 sigorta kapsamını değiştirmeyi planlamaktadırlar. Kolombiya ve Ekvator 2001 yılında, Meksika ise 2005 yılında sınırlı mevduat uygulamasına geçmeyi planlamaktadır.

4491 sayılı yeni bankalar kanunu ile TMSF'ye, geçmişte eksiklikleri hissedilen yasal düzenlemelerin yürürlüğe konulması ile problemlili bankaların rehabilitasyonu için gerekli yetkilerin sağlanması, mevduat sigorta kapsamının yol açtığı sorunların giderilmesi konusunda önemli bir gelişmedir. Yeni bankalar kanunu ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nu temsil ve idare edecektir. Bir bankanın mali durumunun ciddi olarak zayıflaması durumunda bankanın başka bir banka ile

birleşmesi veya Fon'a devredilmesi Kurul'un iznine tabi olacaktır. Bu değerlendirmeler ışığında gerekli makroekonomik koşulların sağlanması halinde, ülkemizde uygulanmakta olan mevduat sigorta kapsamının da belirlenecek takvim doğrultusunda kademeli olarak uluslararası seviyeye indirileceği kanısındayım.

Uzun süredir eleştiri konusu olan Türk bankacılık sektöründe **konsolide denetimin** uluslararası standartlarda tam anlamıyla yapılamaması bir diğer eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, *konsolide denetim* için gerekli teknik altyapının yeni bankalar kanununda yer almasının, daha önce belirtilen standart mali rasyoların konsolide bazda hesaplanmasına yönelik düzenlemelerin yapılmış olması, yeni Bankalar Kanununu ile getirilen yurtdışı denetim otoriteleri ile bilgi alışverişine yönelik anlaşmalar yapılması yetkisinin **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu**'na (BDDK) verilmesinin, konsolide denetim konusunda atılan önemli adımlar olduğunu ve uluslararası piyasalarda Türk bankacılık sistemine olan güveni daha da artıracığını düşünmekteyim.

Sermaye yeterliliği konusunda **Basel Komitesi** tarafından hazırlanan henüz danışma niteliğindeki **yeni sermaye yeterliliği düzenlemesinin**, gelecek yıllarda gerek reel ekonomiyi gerek finansal sektörü yakından ilgilendirecek önemli etkileri olacağı dikkat edilmesi gereken bir diğer hususdur. Yeni sermaye yeterliliği düzenlemesinin taslaktaki şekliyle yürürlüğe girmesi durumunda Türkiye'nin olumsuz etkilenebileceği de dikkate alınmalıdır.

Yeni düzenleme ile Türkiye'de faaliyet gösteren **bankaların bizzat kendi kredi notlarına bağlı olarak risk ağırlığına tabi tutulması** durumunda, olumlu kredi notuna sahip olan bankalar yeni düzenlemelerden olumlu etkilenecek, artan dış finansman imkanlarına paralel olarak kaynak maliyetleri de azalacaktır. Banka risklerinin **ülke kredi notu dikkate alınarak ağırlıklandırılması** durumunda ise, Türkiye'nin şu an için düşük olan kredi notu dolayısıyla Türk bankaları %100 risk ağırlığına tabi olacaktır. Bu durum

Türk bankalarının borçlanma imkanlarını kısıtlıyabileceği gibi, kaynak maliyetlerini arttırma riski de mevcut bulunmaktadır. **Bu nedenlerle, şu ana kadar katlanılan yüksek borçlanma maliyetlerinin azaltılabilmesi için, gerek ülke gerek kurumsal bazda dış kredi puanının yükseltilmesinin büyük önem taşıdığı açıkça ortadadır. Amacımız da, uygulanan bu politikalarla dış kredi puanını arttırarak bu soruna da gerçekçi ve sağlıklı bir çözüm getirmektir.**

Sonuç olarak, son yapılan düzenlemeler ve alınan önlemlerle Türk Bankacılık Sistemi gerek yasal gerekse işlevsel olarak güçlü bir konuma girmiştir. Bu güçlülük bölge, Avrupa ve dünyadaki birçok bankacılık sisteminden daha yüksek dereceldedir. Bu gerçekleri dikkate alarak değerlendirmelere girmek daha yapıcı ve sağlıklı olacaktır.